

VARSINAIS-SUOMEN SAIRAANHOITOPIIRI EGENTLIGA FINLANDS SJUKVÅRDSDISTRIKT

Hallintoylihoitajan ohje 01/2021
31.5.2021

Jakelussa mainituille

SOSIAALI- JA TERVEYSALAN OPISKELIJAN OSALLISTUMINEN LÄÄKEHOITOON HARJOITTELUJAKSOLLA VARSINAIS-SUOMEN SAIRAANHOITOPIIRISSÄ

Tämä ohje korvaa aiemmin laaditun Hallintoylihoitajan ohjeen 02/2015 (4.5.2015)

Tämän ohjeen tarkoituksena on tarkentaa ja yhtenäistää opiskelijoiden lääkehoitoon osallistumisen käytäntöjä Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirissä (VSSHP). Ohjetta sovelletaan sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkintoa (laillistetut terveydenhuollon ammatit; sairaanhoitaja, ensihoitaja, kättilö, terveydenhoitaja, röntgenhoitaja ja bioanalyttikko) sekä sosiaali- ja terveysalan perustutkintoa (nimikesuojattu lähihoitaja) suorittavien opiskelijoiden lääkehoidon harjoittelun ohjauksessa. Tässä ohjeessa harjoittelulla tarkoitetaan sekä ammattikorkeakouluopiskelijoiden että sosiaali- ja terveysalan perustutkinto-opiskelijoiden harjoittelua. Opiskelijan toimiessa sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilön sijaisena sovelletaan hallintoylihoitajan ohjetta ”Sosiaali- ja terveysalan opiskelijan työskentely laillistetun terveydenhuollon ammattihenkilön sijaisuudessa” (Hallintoylihoitajan ohje 02/2021).

Sosiaali- ja terveysministeriön Turvallinen lääkehoito -opas ohjeistaa sosiaali- ja terveysalan opiskelijoiden lääkehoitoon osallistumista. **Harjoittelujaksoa suorittavat opiskelijat toimivat ohjaajiansa vastuulla ja toteuttavat lääkehoitoa vain ohjaajan välittömässä valvonnassa.** Ohjaajan on toimittava samassa työyksikössä kuin opiskelija. (STM 2021:6.) Ohjaajalta edellytetään asianmukaista pätevyyttä lääkehoidon toteuttamiseen. Koulutuksen järjestäjien ja harjoitteluyksiköiden tulee ottaa harjoittelussa huomioon opiskelijoilta lääkehoidossa vaadittava osaamisen taso, lääkehoitoon osallistuminen ja lääkehoitoa koskevat oppimistavoitteet. Opiskelijaohjauksessa noudatetaan sosiaali- ja terveysministeriön antamia suosituksia. Opiskelijoiden lääkehoidon harjoittelun tulee tapahtua opetussuunnitelmaan perustuvien tavoitteiden ja opintojen edellyttämän vaiheen mukaisesti. Ammattikorkeakouluilla sekä muilla oppilaitoksilla on koulutussopimukseen perustuva velvollisuus huolehtia siitä, että opiskelijalla on harjoittelun edellyttämät valmiudet ja harjoitteluyksikkö on niistä tietoinen. Kaikessa toiminnassa tulee huomioida potilaan asemaa ja oikeutta koskeva laki (785/1992) ja siihen perustuva potilaan oikeus kieltäytyä opetustilanteeseen osallistumisesta.

Opiskelijan vastuualue

- Opiskelijalla tulee olla suoritettuna lääkehoidon opinnot ja lääkelaskut hyväksytysti.
- Opiskelijan tulee osoittaa osaamisensa ohjaavalle henkilökunnalle.
- Opiskelija asettaa lääkehoitoon liittyvät oppimistavoitteensa opintojen vaiheen mukaisesti. Tavoitteiden tulee pohjautua opetussuunnitelmaan/näyttökriteereihin, mahdolliseen lääkehoitopassiin sekä työyksikön oppimismahdollisuuksiin.
- Opiskelija on itse velvollinen keräämään lääkehoitoon liittyviä suorituksia harjoittelujakson aikana (esim. lääkehoitopassiin).
- Opiskelijan tulee perehtyä yksikön lääkehoitosuunnitelmaan.
- **Opiskelija ei saa koskaan toteuttaa lääkehoitoa yksin, vaan aina ohjaajan välittömässä valvonnassa.**
- Opiskelija on velvollinen tiedottamaan kaikista lääkehoitoon liittyvistä havainnoistaan ohjaajalleen ja tuomaan esille ohjauksen ja tiedon tarpeensa.
- Opiskelijan tulee huolehtia, että ohjaaja varmentaa opiskelijan lääkehoitoon liittyvän kirjaamisen.

Ohjaajan vastuualue

- Opiskelijan lääkehoidon ohjaajana toimii terveydenhuollon ammattihenkilö, jolla on voimassaoleva lääkehoitolupa.
- Ohjaajan tulee mahdollistaa opiskelijalle tavoitteiden mukaista lääkehoidon harjoittelua.
- Opiskelija tulee perehdyttää harjoitteluyksikön lääkehoitoon ja lääkehoitosuunnitelmaan.
- **Opiskelijoiden lääkehoitoon osallistuminen tapahtuu aina ohjaajan vastuulla ja välittömässä valvonnassa. Ohjaajan on toimittava samassa työyksikössä kuin opiskelija.**
- Ohjaaja tarkistaa opiskelijan lääkehoidon osaamisen lähtötason esimerkiksi havainnoimalla opiskelijan työskentelyä, keskustelemalla hänen kanssaan sekä mahdollisesta lääkehoitopassista.
- Ohjaaja on velvollinen varmentamaan opiskelijan lääkehoitoon liittyvän kirjaamisen oikeellisuuden.
- Ohjaaja arvioi opiskelijan lääkehoidon osaamista ja sen kehittymistä harjoittelujakson aikana esimerkiksi merkitsemällä suoritusmerkintöjä harjoittelujakson aikana opiskelijan henkilökohtaiseen lääkehoitopassiin.

Lääkehoidon toteuttaminen

Lääkehoidon toteuttaminen laadukkaasti edellyttää asianmukaisia tietoja ja taitoja. Valmistuvan sairaanhoitajan lääkehoito-osaamisen vaatimuksissa (Sulosaari, Erkko & Walta 2010) on kuvattu lääkehoidon toteuttamisen keskeiset osa-alueet lääkehoitoprosessin eri vaiheissa. Seuraavat sisällöt liittyvät keskeisesti lääkehoidon toteuttamiseen ja opiskelijan tulee hallita ne toteuttaessaan lääkehoitoa:

- lääkehoidon tarpeen arviointi ja suunnitelman tekeminen
- aseptiikka
- hyvä käsihygienia
- lääkehoidon kirjaaminen
- lääkehoidon vaikutusten ja vaikuttavuuden arviointi
- lääkehoitoon liittyvä potilasohjaus
- lääkkeiden tilaaminen
- lääkkeiden hävittäminen
- turvallisen lääkehoidon edistäminen
- lääkelaskenta

Opiskelijan lääkehoitoluvan suorittaminen

Laillistettuun terveydenhuollon ammattiin opiskeleva opiskelija, joka on suorittanut opinnoistaan vähintään 140 opintopistettä voi suorittaa LOVE -kurseja joko 1) viimeisen harjoittelujakson aikana tai 2) vapaavalintaisina opintoina VSSHP:n kanssa sopimuksen tehneissä oppilaitoksissa edellyttäen, että opiskelija on suorittanut kaikki perusopintoihin kuuluvat lääkehoidon opinnot hyväksytysti. Nimikesuojattuun terveydenhuollon ammattiin opiskeleva opiskelija voi suorittaa terveydenhuollon nimikesuojatuille ammattihenkilöille kuuluvia LOVE -kurseja yksikön lääkehoitosuunnitelman mukaisesti, jos hän on suorittanut hyväksytysti kaikki perusopintoihin kuuluvat lääkehoidon opinnot sekä on opinnoissaan osaamisalavaiheessa (perustason ensihoito, lasten ja nuorten kasvatusta ja hoito, mielenterveys- ja päihdetyö, sairaanhoito ja huolenpito, ikääntyvien hoito ja kuntoutus, jalkojen hoito, suunhoito tai vammaistyö). Näytöt voi antaa vasta työsuhteessa. (Johtajaylilääkärin ohje 01/2021.)

Seuraavassa taulukossa on määritelty ne lääkehoitoon liittyvät tehtävät, joita opiskelijan tulee saada harjoitella yksikössä **ohjaajan välittömässä valvonnassa** huomioiden yksikön lääkehoidon luonne ja lääkehoitosuunnitelma.

Lääkkeen antoreitti	Lääkehoitoon liittyvät tehtävät
LUONNOLLISTA TIETÄ TOTEUTETTAVA LÄÄKEHOITO	
Laillistettuun tai nimikesuojattuun terveydenhuollon ammattiin opiskeleva opiskelija voi harjoitella ohjaajan välittömässä valvonnassa lääkkeenantoa potilaalle oraalisesti, sublinguaalisesti, rektaalaisesti, inhalaationa, iholle, ravitsemusletkuun, okulaarisesti, nasaalisesti, aurikulaarisesti ja vaginaalisesti annosteltuna.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Lääkelistan tarkistaminen ajan tasalle ▪ Lääkehoidon toteutuksen suunnittelu ja määräysten kirjaaminen ▪ Lääkkeen jakaminen potilaskohtaisiin annoksiin ▪ Lääkkeen käyttökuntoon saattaminen annostelumudon mukaan ▪ Lääkkeen antaminen potilaalle
INJEKTIONA ANNOSTELTAVA LÄÄKEHOITO	
Injektiona annettavat lääkkeet: Laillistettuun tai nimikesuojattuun terveydenhuollon ammattiin opiskeleva opiskelija voi harjoitella injektioiden (s.c., i.c./i.d, i.m.) käyttökuntoon saattamista ja antamista potilaalle ohjaajan välittömässä valvonnassa .	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Injektion käyttökuntoon saattaminen ▪ Injektion antaminen
Rokotukset: niissä yksiköissä, joissa rokotuksia toteutetaan, laillistettuun terveydenhuollon ammattiin opiskeleva opiskelija voi harjoitella rokotteen käyttökuntoon saattamista ja antamista potilaalle ohjaajan välittömässä valvonnassa .	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rokotteen käyttökuntoon saattaminen ▪ Rokotteen antaminen ▪ Rokotusten vaikutusten seuraaminen, mahdollisesta ensiavusta huolehtiminen ja rokotusten kirjaaminen
SUONENSISÄINEN NESTE-, LÄÄKE- JA RAVITSEMUSHOITO	
Laillistettuun terveydenhuollon ammattiin opiskeleva opiskelija saa harjoitella suonensisäistä neste-, ravitsemus- ja lääkehoitoa. Harjoittelu tapahtuu ohjaajan välittömässä valvonnassa .	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Perifeerisen kanyylin asettaminen ▪ Nesteensiirtoletkuston liittäminen infuusionestepussiin tai -pulloon sekä letkuston täyttäminen ▪ Nesteensiirtoletkuston liittäminen potilaan i.v.-kanyyliin sekä kolmitiehanan ja takaiskuventtiilin käyttö ▪ Lääkeaineiden (tai infuusiokonsentraattien) lisääminen infuusioon ja tarvittavien merkintöjen tekeminen lääkelisäysetikettiin (ohjaaja varmistaa nimikirjoituksellaan) ▪ Infuusionestepussin tai -pullon vaihtaminen ▪ Tiputusnopeuden muuttaminen ▪ Erilaisten infuusioautomaattien ja ruiskupumppujen toimintaa tutustuminen sekä niiden käyttäminen ohjattuna ▪ Lääkärin määräämän i.v.-lääkityksen annoksen laskeminen ▪ Lääkkeen käyttökuntoon saattaminen ▪ I.v.-injektioita antaminen perifeeriseen kanyyliin (sisältää kanyylin huuhtelun infuusioiden välillä) ▪ Infuusioportin ja muiden sentraalisten katetrien kautta annettavaan lääkehoitoon perehtyminen, infuusioportin käyttöönottoon ja huoltoon osallistuminen ▪ Potilaan nestehoidon ja nestetasapainon tarkkailu ▪ Perifeerisen kanyylin ja sentraalisen katetrin sekä ympäröivien kudosten hoito ja päivittäinen tarkkailu ▪ Perifeerisen kanyylin sekä sentraalisen katetrin poistaminen ▪ I.v.-lääkkeen antovälineiden turvallinen hävittäminen

SUONENSISÄINEN NESTE-, LÄÄKE- JA RAVITSEMUSHOITO (jatkuu)

Nimikesuojattuun terveydenhuollon ammattiin opiskeleva opiskelija saa harjoitella ohjaajan välittömässä valvonnassa suonensisäistä nestehoidon toteutusta.	<ul style="list-style-type: none">▪ Avustaminen perifeerisen kanyylin laitossa▪ Lääkkeettömän nesteensiirtoletkuston täyttäminen▪ Lääkkeettömän perusliuosta sisältävän infuusiopussin tai pullon vaihtaminen▪ Nestehoidon toteutuksen seuranta ja kirjaaminen▪ Perifeerisen kanyylin poistaminen
Nimikesuojattuun terveydenhuollon ammattiin opiskeleva perustason ensihoitajaopiskelija saa lisäksi harjoitella ohjaajan välittömässä valvonnassa .	<ul style="list-style-type: none">▪ Perifeerisen kanyylin asettaminen

VERENSIIRTO

Laillistettuun terveydenhuollon ammattiin opiskeleva opiskelija saa harjoitella verensiirtoa ohjaajan välittömässä valvonnassa .	<ul style="list-style-type: none">▪ Ennen verivalmisteiden antoa tehtävien toimenpiteiden suorittaminen (veriryhmämääritysten ja x-veren ottaminen ja verivarauksen tekeminen)▪ Verivalmisteiden tilaaminen▪ Verivalmisteiden siirron valmistelu ja valmisteiden tarkistus-toimenpiteiden suorittaminen▪ Verivalmisteiden antaminen sekä siihen liittyvät toimenpiteet (biologinen esikoe, siirron seuranta ja kirjaaminen sekä lopetus)▪ Verensiirron jälkeisten toimenpiteiden harjoittelu
--	--

EPIDURAALINEN LÄÄKEHOITO

Laillistettuun terveydenhuollon ammattiin opiskeleva opiskelija saa harjoitella epiduraalista lääkehoitoa ohjaajan välittömässä valvonnassa .	<ul style="list-style-type: none">▪ Epiduraalitalaan annettavien lääkkeiden ja lääkeseosten käyttövalmiiksi saattaminen▪ Epiduraaliseen kivunhoitoon ja ohjeistukseen perehtyminen▪ Punktioalueen tarkkailuun ja hoitoon sekä epiduraalikatetrin poistoon osallistuminen▪ Potilaan voinnin seuraaminen, lääkityksen vaikuttavuuden arviointi ja kipumittarin käyttö
---	--

Tämä ohje on laadittu yhteistyössä Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin, Turun ammattikorkeakoulun, Yrkeshögskolan Novian ja Turun Ammatti-instituutin kanssa. Ohje on päivitetty 5/2021 ja 5/2015. Tämä ohje korvaa 4.5.2015 päivätyn ohjeen.

Päivi Nygren
hallintoylihoitaja

Jakelu VSSHP Ylihoitajat, VSSHP Osastonhoitajat

Lähteet Lipponen, M.S & Korhonen, T. 2020. Osaamisen ja arvioinnin yhtenäistäminen sairaanhoitajakoulutuksessa – YleSHarvointi-Hanke. Savonia-ammattikorkeakoulun julkaisusarja 5/2020.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019. Tutkintoon johtavan koulutuksen kehittäminen tukemaan sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistamista. OKM julkaisuja 2019:24.

Opetusministeriö 2006. Ammattikorkeakoulusta terveydenhuoltoon. Koulutuksesta valmistuvien ammatillinen osaaminen, keskeiset opinnot ja vähimmäisopinnot. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2006:24.

ePerusteet. <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/kooste/7381020> (otettu 11.4.2021)

Sosiaali- ja terveysministeriö 2021. Turvallinen lääkehoito: Opas lääkehoitosuunnitelman laatimiseen. 2021:6.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2017. Potilas- ja asiakasturvallisuusstrategia 2017-2021. STM julkaisuja 2017:9.

Sulosaari V., Erkkö P. & Walta L. 2010: Valmistuvan sairaanhoitajan lääkehoito-osaamisen vaatimukset - kohti kansallista konsensusta. Turun ammattikorkeakoulun puheenvuoroja 54.

Säädökset, sopimukset, ohjeet:

Asetus terveydenhuollon ammattihenkilöistä 564/1994

Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 785/1992

Laki terveydenhuollon ammattihenkilöstöstä 559/1994

Läkelaki 395/1987

Koulutus sopimukset VSSHP:n ja koulutusorganisaatioiden välillä

Hallintoylihoitajan ohje 02/2021. Terveysalan opiskelijan työskentely terveydenhuollon ammattihenkilön sijaisuudessa. VSSHP 31.5.2021.

Johtajaylilääkärin ohje 01/2021. Hoitohenkilöstön lääkehoidon osaamisen varmistaminen Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirissä. VSSHP 28.4.2021.

Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin potilasturvallisuussuunnitelma 2019

Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin lääkehoitosuunnitelma 2019